
Cumhuriyet Döneminde Roman

Yazar

Prof.Dr. Olcay ÖNERTOY

ÜNİTE

8

Amaçlar

Bu üniteyi çalıştıktan sonra;

- Cumhuriyetten günümüze Türk romanın gelişim evrelerini öğrenecek,
- Cumhuriyetten günümüze Türk roman yazarlarını tanıyacak,
- Cumhuriyetten günümüze toplumsal gelişmeleri toplum sorunlarını roman yoluyla tanıyacaktır.

İçindekiler

- Giriş - Roman
 - Cumhuriyetin İlk Yılları
 - 1940'lı Yıllar
 - 1950'li Yıllar
 - 1960'lı Yıllar
 - 1970'li Yıllar
 - 1980'li Yıllar
 - 1990'lı Yıllar
 - Özet
 - Değerlendirme Soruları
 - Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar
-

Çalışma Önerileri

- Cumhuriyetin ilk yıllarında yazılan romanların konuları genel olarak neyi işlemektedir, inceleyiniz.
- Yakup Kadri'nin Yaban romanındaki konuyu inceleyiniz.
- Esat Mahmut Karakurt'un romanlarından işlediği konu ile Refik Halit Karay'ın işlediği konuları karşılaştırınız.
- 1990'lı yıllarda yazılan romanlardan konusu bireysel olan romanlardan birini inceleyiniz.
- Kitaplığınızda bulunan romanları dönem sırasına dizerek yeniden gözden geçiriniz. Deđinilen toplumsal sorunların altını çizerek ulaştığınız sonuçları bir yere not ediniz.
- Ünite sonundaki soruları cevaplayarak, siz de benzeri sorular çıkarınız.

1. Giriş - Roman

Cumhuriyet dönemi yazarları hemen hemen 1940'lı yıllarda yetişmeye başladıkları için 1923-1940 arasında daha önceki yıllardan bu yıllara geçen yazarları görüyoruz. Ancak bu yazarlardan kimileri kendi dönemlerindeki sanat anlayışını sürdürdüklerinden, onlara Cumhuriyet dönemi yazarları arasında yer veremiyoruz. Halit Ziya, Mehmet Rauf, Hüseyin Rahmi bu yazarlar arasında adları ilk akla gelenlerdir. Milli Edebiyat döneminden Cumhuriyet dönemine geçerek olgun roman örneklerini bu yıllarda veren yazarları ise bu dönemin ilk yıllarının yazarları olarak değerlendirebiliriz.

2. Cumhuriyetin İlk Yılları

Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki yazarlar, genellikle topluma eğilmişler, birtakım gerçekleri aktarmak istemişlerdir. Aralarında, sorunlara çözüm getirmeye çalışanlar ya da eleştirenler olmakla birlikte, gerçekçilik, daha çok gördüklerini, gözlemlediklerini yansıtmak, sergilemek çizgisinde kalmıştır. Bu yılların üç önemli yazarı Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Reşat Nuri Güntekin'dir. Bu üç yazar, Tanzimat döneminde başlayan köye ve Anadolu'ya yönelmeyi, açılmayı bilinçli olarak geliştirmişlerdir.

Aralarında Anadolu'yu çocukluğundan başlayarak tanıyan **Reşat Nuri** (1883-1957), en çok Anadolu'nun bilinmezlik içinde oluşundan etkilenmiştir. *Çalılıkusu*, *Kan Davası*, *Yeşil Gece*, *Acımak*, *Kavak Yelleri* onun Anadolu'ya ilgili romanlarıdır. Anadolu'nun değişik sorunlarıyla birlikte toplumu ilgilendiren değişik sorunlara da değinen yazar, *Kızılçık Dalları*, *Miskinler Tekkesi* ile *Son Sığınak*'ta bu konuları ele almıştır. *Gizli El*, *Eski Hastalık*, *Yaprak Dökümü*, *Acımak* ise eğitimle birlikte toplumdaki aileye yöneldiği zamanlardır. Birçok yazar gibi istibdat yıllarından etkilenen Reşat Nuri, *Damga*, *Harabelerin Çiçeği*, *Gökyüzü* zamanlarında da bu konuya değinmiştir. *Dudaktan Kalbe*, *Akşam Güneşi* ile *Bir Kadın Düşmanı*'nda ise bireysel konular ele alınmıştır. Genelde topluma yönelik bir yazar olan Reşat Nuri, Türkçe'yi özen göstererek kullanmıştır.

Yakup Kadri (1889-1974) ve Halide Edip (1884-1964) Anadolu'yu savaş yıllarında tanımışlardır.

İlk dikkati çeken roman Ziya Gökalp'in etkisiyle yazdığı *Yeni Turan* olan **Halide Edip** *Ateşten Gömlek* ve *Vurun Kahpeye* adlı romanlarıyla Anadolu'ya açılmıştır. Milli Mücadele yıllarında Anadolu'nun çeşitli sorunlarını yansıtan bu iki romandan sonra, *Zeyno'nun Oğlu*yla Doğu Anadolu'ya Diyarbakır'a değin uzanır. *Dönen Ayna*'da ise Anadolu'yu, köylü ve İstanbul'lu karşılaştırmasını buluruz. Halide Edip'le bütünleşmiş olan *Sinekli Bakkal* ve *Tatarcık* da töre romanları olarak dikkati çekerler. Romanlarının baş kişilerini genellikle, güçlü, sırasında erkeklere egemen olan ka-

dınlardan seçen Halide Edip'in değişik konulu romanları; *Handan*, *Seviye Talip*, *Kalp Ağrısı*, *Zeyno'nun Oğlu*, *Yolpalas Cinayeti*, *Sonsuz Panayır*, *Dönen Ayna*, *Hayat Parçaları*, *Çaresiz*, *Kerim Usta'nın Oğlu*, *Son Eseri* ve *Akile Hanım Sokağı* dır.

Yakup Kadri'nin, Anadolu'ya açılışının ürünü *Yaban*'dir. Olaylarının, Eskişehir, Kütahya, Simav dolaylarında geçtiği romanda Milli Mücadele yıllarının Anadolu'su verilirken, köyün ve köylünün durumu yansıtılır. *Yaban*'i izleyerek *Ankara*'da da Milli Mücadele yılları ile Cumhuriyet'in ilk yıllarının Ankara'sı verilerek bir kalkınışın öyküsü anlatılır. Yakup Kadri'nin romanlarında genellikle toplumun geçirdiği tarihsel evreleri buluruz. En son yayımlanan roman olmakla birlikte *Hep O Şarkı*, Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat dönemleriyle Abdülhamit döneminin yirmi yılını vererek, *Kiralık Konak* romanının temelini oluşturur. *Kiralık Konak* romanında yazar, Tanzimat döneminden başlayarak, kuşaklar arasındaki çatışmayı veriyor ve çöküşü sergiliyor. İzleyen romanlarda Cumhuriyet dönemine geldiğini görüyoruz. *Bir Sürgün* ve *Hüküm Gecesi*'nde II. Abdülhamit dönemini, *Sodom ve Gomore*'de İstanbul'un işgal yıllarının, *Panaromalar* (Panaroma I, Panaroma II)'da Cumhuriyet'in ilanından 1952'ye değin geçen yılların değerlendirilmesi yapılmıştır. *Nev Bahar* ise tekkelerin yozlaşmasını yansıtır.

Yakup Kadri ile Halide Edip'in Kurtuluş Savaşı'ndan söz eden romanlarında ayrıldığı noktalar nelerdir?

Bu yılların anılması gereken öteki yazarları olarak; daha çok aşkı ve kadınları konu alan *Yezidin Kızı*, *2000 Yılın Sevgilisi*, *Bu Bizim Hayatımız*, *Nilgün* gibi romanlarıyla tanınan **Refik Halit Karay** (1888-1965), konularını halkın yaşayışından alan romanlar yazan, *Bir Şoförün Gizli Defteri*, *Yayla Kızı*, *Dikmen Yıldızı* romanlarıyla tanınan **Aka Gündüz** (1886-1958); psikolojik romanın olgun örneklerini veren, *Sözde Kızlar*, *Fatih-Harbiye*, *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*, *Yalnızız* romanlarıyla dikkati çeken **Peyami Safa** (1899-1961); toplum sorunlarıyla uğraşan yazarlar arasında yer alan, *Çulluk*, *Çoban Yıldızı*, *Ak Saçlı Genç Kız*, *Su Sinekleri* romanlarıyla ün kazanan **Mehmet Yesari** (1895-1945); kahramancılık duygularını ve ulusal duyguları bir aşk öyküsüyle birlikte işleyerek, okuyucularının duygularını iki yönde etkileyip, özellikle *Dağları Bekleyen Kız*, *Allah'a İsmarladık* romanları çok okunan **Esat Mahmut Karakurt** (1902-1977); toplumsal konuları gülmece yoluyla okuyucularına yansıtan, *Meşhedi ile Devr-i Âlem*, *Beyaz Şemsiyeli*, *Kundakçı*, *Şakir Efendi'nin Gelini* en çok tanınan romanları olan **Ercüment Ekrem Talu** (1888-1956) sayılabilir.

Bu yılların kadın yazarları olarak da şairliğiyle ün kazanan **Halide Nusret Zorlutuna** (1901-1984) *Küller*, *Gül'ün Babası Kim*, *Büyükanne*, *Aydınlık Kapı* gibi romanlarıyla, yine şairliğiyle tanınan **Şükufe Nihal** (Başar) (1896-1973)'i *Renksiz Izdırıp*, *Yakut Kayalar*, *Çöl Güneşi*, *Yalnız Dönüyorum ...* romanlarıyla; roman yazarı olarak tanınan ve en çok *Münevver*, *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi*, *Nedret* romanlarıyla tanınan **Güzide Sabri** (Aygün) (1886-1946) ile *Aydemir*, *Pervaneler* romanlarıyla **Müfide Ferit Tek** (1892-197) sayılabilir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki gözleme dayanan gerçekliğin, 1930-1940 yılları arasında toplumcu gerçekçiliğe yönelmeye başladığını görüyoruz. Sadri Ertem (1898-1943) ve Sabahattin Ali (1906-1948) toplumcu gerçekçiliği bilinçli bir biçimde savunan, 1950'den sonra yetişen yazarlara öncülük eden yazarlar olarak görünüyorlar. **Sadri Ertem**, adını kamuoyuna duyuran ilk romanı *Çıkrıklar*'da önemli bir konuya değinmiştir. Yazar, romanında bir yandan Avrupa'dan ucuz malların gelişi, öte yandan endüstride başlayan gelişme nedeniyle çıkrıkların, dokuma tezgâhlarının durmasının yarattığı işsizlik sonucu köyden kente başlayan göçü ele almıştır. *Bir Varmuş Bir Yokmuş, Düşkünler, Yol Arkadaşları*'nda ise Tanzimat döneminde kendini gösteren, toplumumuzdaki sarsıntıların başlangıcına inilir.

Sabahattin Ali'nin ilk romanı olan *Kuyucaklı Yusuf*, kasaba romanı örneği olarak da ilklik taşır. Yazar, romanında bir kasabanın toplumsal yapısını, aşk öyküsüyle süsleyerek verir. Kuyucaklı Yusuf'u uzleyerek yayımlanan *İçimizdeki Şeytan*'da II. Dünya Savaşı öncesi İstanbul'da aydınlar arasındaki değişik yönlerde yapılan tartışmaları, *Kürk Mantolu Madonna*'da da bir aydının çevresi ve ailesiyle olan uyumsuzluğu, bu uyumsuzluğun nedenleri verilir.

Bu yıllarda romanımıza değişik konuların girdiğini görüyoruz. Değişik konuları ele alan yazarlardan biri olan **Memduh Şevket Esendal** (1883-1952), ilk romanı olan *Miras*'ta II. Abdülhamit döneminde İstanbul'da yaşayan bir paşa ailesinin yaşamını ele alırken *Ayaşlı ile Kiracıları*'nda ve tamamlanmamış romanı olan *Vassaf Bey*'de Cumhuriyet'in ilânından sonra, 1930'lu yılların Ankara'sında yeni bir yaşamın başlayışını yansıyan; **Mithat Cemal Kuntay** (1885-1956) tek romanı olan *Üç İstanbul*'da Abdülhamit'in istibdat yönetiminin son yıllarından başlayarak, II. Meşrutiyet, İttihat ve Terakki ile Mütareke yıllarının İstanbul'unu verir.

Bu yılların öteki yazarlarının da genel olarak romanlarında II. Abdülhamit döneminden başlayıp, Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllara değin geçen süreyi konu edindikleri görülüyor.

Toplumsal gerçekliğe yönelen yazarları, kendilerinden sonraki yazarlar üzerindeki etkilerini tartışınız.

Kıvırcık Paşa, Süliin Bey'in Hatıraları, Pembe Maşlaklı Hanım romanlarıyla **Sermet Muhtar Alus** (1887-1952); *Toprak Kokusu, Despot, Yolgeçen Hanı, Ağlama Duvarı* ile **Reşat Enis Aygen** (1901-1984); *Sultan Hamit Düşerken, Kiskanmak* ve *Eve Düşen Yıldırım*'la **Nahit Sırrı Örik** (1895-1960) bu yılları değişik yönlerden yansıtan yazarlar olarak görünürler. **Osman Cemal Kaygılı** (1890-1945) ise *Çingeneler* adlı romanıyla edebiyatımızda ilk kez İstanbul'da sur dışı mahallelerdeki yaşayışı, özellikle çingenelerin yaşayışını vermiştir.

Daha çok aşk romanlarıyla tanınan **Kerime Nadir** (1917-1984) ile **Mükerrem Kamil Su** (1900-) bu yılların kadın yazarları olarak yer alırlar.

3. 1940'lı Yıllar

1940'lı yıllara gelindiğinde, ilk romanların İkinci Dünya Savaşı yıllarında yayımlanmaya başlayan yazarlarda toplumsal kaygının ağırlık kazandığı, toplumsal konuların çeşitlendiği dikkati çekiyor.

Konuların çeşitlenmesinde; katılmayıp sıkıntısını çektiğimiz savaş, yeni siyasal dönem, yazarlarını yeni konulara eğilmeye yöneltmiş, özellikle edebiyatımızda "köy edebiyatı" olarak adlandırılan ve 1970'e değin genişleyerek süren köy ve köylünün sorunlarına eğilen yazarlarında bu yıllarda yetişmişlerdir.

İlk romanlarını bu yıllarda yayımlayan topluma yönelik gerçekçi yazarlar olarak Cevdet Kudret Solok (1907-1992), Kemal Bilbaşan (1910-1983), Samim Kocagöz (1916-1993) ve Faik Baysal (1918) günümüzden Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962) ile, Abdülhak Şinasi Hasan (1888-1963) geçmişle olan ilişkileri yönünden değişiklik gösterirler. Halikarnas Balıkcısı (1886-1973) da Cumhuriyet dönemi romanına ilk kez deniz insanlarının getirişiyle dikkati çeker.

Cevdet Kudret, *Sınıf Arkadaşları*, *Havada Bulut Yok*, *Karıncaı Tanırsınız* adlarını taşıyan üç romanında, romanın başkişisini eksen olarak, Birinci Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı ve izleyen yılların bir pamaromasını çizer. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ve hemen bu yılları izleyen Şeyh Sait isyanı sırasında Doğu Anadolu'yu ele alan *Cemo* (1966) ve *Memo* (1968) romanlarıyla tanınan **Kemal Bilbaşan**, *Kölelik Dönemeci*'nde Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya arasındaki Kaynarca Antlaşması'ndan sonraki yıllara döner. *Bedoş*, II. Meşrutiyet'in ilanı, Balkan Savaşı, I. Dünya Savaşı, İstanbul'un işgali, arkasından Kurtuluş Savaşı'nın kazanılışı yıllarını kapsar. İlk romanı *Denizin Çağrısı*'nda da yoksul bir öğretmenin yaşamı anlatılır. Değişik toplumsal konuları ele aldığı öteki romanları, *Yeşil Gölge*, *Başka Olur Ağaların Düğünü* ve *Zühre Ninem*'dir.

Samim Kocagöz, daha çok kendi memleketi olan Söke yöresini ele aldığı romanlarıyla dikkati çeker. *Bir Şehrin İki Kapısı*, *Yılan Hikayesi*, *Bir Karış Toprak*, *Bir Çift Öküz* bu özelliği taşıyan romanlardır. *Kalpaklılar* ve *Doludizgin*, Kurtuluş Savaşı'nın ponoromasını çizen romanlar olarak dikkati çekerler. *İzmir'in İçinde* ve *Tartışma* ise 27 Mayıs 1960'a 12 Mart 1971'e geliş nedenlerini ele alışlarıyla bu konulara değinmede ilklilik taşırlar.

Faik Baysal, ilk romanı *Sarduwan'* da bir köy romanı yazarı görünümündedir. Onu izleyen *Rezil Dünya* ve *Drina'da Son Gün* ise II. Dünya Savaşı yıllarını kapsayan romanlardır. Bu romanlarına *Ateşi Yakanlar* eklenmiştir.

Roman yazma yönteminde değişiklik yapmaya başlayan ilk yazarımız olan **Ahmet Hamdi Tanpınar**, romanlarında insana ve zamana önem vermiştir. *Mahur Beste*, *Huzur*, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, *Sahnenin Dışındakiler*, bireyden hareketle, hemen hemen Tanzimat döneminden başlayarak, Milli Mücadele yıllarını da içine alan romanlardır. *Huzur* romanı yöntem bakımından bilinç akışının ilk uygulanaş

özelliğini taşır. Tanpınar için önemli olan geçmişte sahip olduğumuz kültür ve sanat değerleridir. **Abdülhak Şinasi Hisar** ise *Fahim Bey ve Biz*, *Çamlıca'daki Eniştemiz*, *Ali Niyazi Bey'in Alafrangalığı Ve Şeyhliği* romanlarında, kendisinin de tad alarak yaşadığı, geçmişte kalan yaşayışa duyduğu özlemi dile getirir.

Halikarnas Balıkcısı, ilk romanı *Aganta Burina Burinata*'da küçük yaşta başlayan deniz tutkusunu dile getirirken, *Uluç Ali* ve *Turgut Reis*'te Osmanlı İmparatorluğu'nu denizlerde sınırlarını genişletmek için yaptığı savaşları anlatır.

4. 1950'li Yıllar

1950'li yıllara gelindiğinde İkinci Dünya Savaşı yıllarında yetişen köy çıkışlı, Köy Enstitülü yazarların köy ve kasaba romanlarını yayımlamaya başladıkları görülüyor. Yaşar Kemal (1922), Orhan Kemal (1914-1970), Fakir Baykurt (1929), Talip Apaydın (1926), Kemal Tahir (1910-1973) bu konuların önde gelen yazarları olarak yer alırlar. 1950-60 yılları olarak, İlhan Tanus (1907), Necati Cumalı (1921), Tarık Dursun K. (1931), Oktay Akbal (1923), Tarık Buğra (1918-1996), Aziz Nesin (1915-1996), Attila İlhan (1925) ve Cengiz Dağcı (1920) sayılabilirler.

Köy çıkışlı yazarlar arasında adı ilk akla gelen **Yaşar Kemal**, ilk romanı *Teneke* ile Çukurova'yı yazmaya başlamış onu, alışılmış eşkiya tipini değiştiren *İnce Memed I, II, III, IV* izlemiştir. *Orta Direk*, *Yer Demir Gök Bakır*, *Ölmez Otu* (*Dağın Öte Yüzü I, II, III*), *Demirciler Çarşısı Cinayeti*, *Yusufoçuk Yusuf* (*Akçasazın Ağaları I, II*), *Yağmurcuk Kuşu*, *Kale Kapısı*, *Kanun Sesi* (*Kimsecik I, II, III*), *Yılanı Öldürseler*, *Höyükteki Nar Ağacı*; Çukurova ile çevresini doğası, yaşam koşulları ve insanıyla anlattığı romanlardır. Yazar bu romanlarında özellikle yöre dilini kullanmaya özen göstermiştir. *Binboğalar Efsanesi* ve *Ağrıdağı Efsanesi*'yle destansı roman örnekleri veren Yaşar Kemal, *Çakırcalı Efe*'de Batı Anadolu'ya yönelmiştir. Gözlemlerine dayanarak Çukurova'yı yazarken bir yandan da 1951'de İstanbul'da içine girdiği yeni çevreyi, bu çevrede yaşayan insanları, sorunlarını gözlemlemeyi sürdürmüş, bu gözlemlerin sonucu olarak, İstanbul ve çevresini yansıtan *Deniz Küstü*, *Al Göziim Seyreyle Salih*, *Kuşlar Da Gitti* romanları ortaya çıkmıştır. Son romanı *Fırat Suyu Kan Akıyor Bir Baksana* (*Bir Ada Hikayesi I*) ile yeni bir çizgide görünüyor.

Yine Adana yöresinden olan **Orhan Kemal** de romanlarında yaşadığı yöreyi yansıtmıştır. *Baba Evi*, *Avare Yıllar*, *Cemile* ve *Dünya Evi* romanlarını büyük ölçüde yazarın yaşamından çizgilerle oluşturmuştur. Daha çok geçim sıkıntısı çeken insanların yaşayışına eğilen yazarın *Gurbet Kuşları*, *Bereketli Toprakları Üzerinde*, *Kanlı Topraklar Murtaza*, bu konuyu ele aldığı romanlarıdır. *Eskici ve Oğulları*, *Devlet Kuşu*, *Vukuat Var*, *Hanımın Çiftliği*'nde ise yoksulluğun aile yaşayışını etkileyişi ele alınmıştır. Romanlarında konu çeşitliliği görülen yazar; *Bir Filiz Vardı*, *Küçüçük*, *Yalancı Dünya*, *Sokaklardan Bir Kız*'da genç kızların değişik nedenlerle içine düştükleri kötü durumları ele almıştır. Romanımıza yeni bir konu olarak giren cezaevinin Orhan Kemal'in *Suç-*

lu ve 72. Koğuş romanlarında ele alındığını görüyoruz. *Müfettişler Müfettişi* ve *Üç Kağıtçı*'da da yönetimin, siyasal ortamın eleştirisini buluyoruz.

Köy enstitüsü çıkışlı iki yazarımız Talip Apaydın ile Fakir Baykurt da kendi yörelerini yazan roman yazarlarımız olarak görünüyorlar. **Talip Apaydın**'ın romanlarını Polatlı, Eskişehir, Beypazarı yörelerinde ve çevre köylerinde geçer. *Sarı Traktör* romanıyla tanınan yazar bu romanında köylerde başlayan traktör tutkusunu ele almıştır. Tarla sulama sorununa değindiği *Yarbükü*, topkak sorununu yansıttığı *Ortakçılar (Ortakçının Oğlu)*, köylünün para bulmak için kapıldığı boş inançlara yer verdiği *Define, Emmioğlu*, tütünle uğraşanların yorgunluklarını yansıtan *Tütün Yorgunu*, köyden kente göçü işlediği *Kente İndi İdris*, bir çobanın sıkıntılı yaşayışını veren *Yoz Davar*, köye ve köylüye yönelik değişik sorunları veren romanlarıdır. *Vatan Dediler, Toz Duman İçinde* ise Kurtuluş Savaşı'na yönelik konularıyla değişiklik gösterirler.

Doğduğu yer olan Burdur yöresini romanlarının bir bölümünde yansıtan **Fakir Baykurt** *Yılanların Öcü* romanıyla ün kazanmıştır. Köylü muhtar ilişkisini ele aldığı *Yılanların Öcü*'nü izleyen *Irazca'nın Dirliği, Kara Ahmet Destanı* bir Irazca üçlemesi oluştururlar. *Kaplumbağalar, Amerikan Sargısı, Tırpan* ise Ankara yöresinde geçen romanlarıdır. Bu üç romanı arasında Tırpan, konusu bakımından dikkati çeken bu romanda istemediği zengin bir köy ağasıyla zorla evlendirilen genç kız, alışlagelindiği gibi kendisini aşmaz. Tırpanla, evlendiği erkeği öldürür. *Köygöçüren*'de köylünün yoksulluğu, köylü kentli karşılaştırılması yapılırken, *Onuncu Köy*'de köylüyü kalkındırma ele alınır. *Yüksek Fırımlar ve Koca Ren* ise yazarın Almanya'da yazdığı romanları.

Kemal Tahir'in köye yönelik romanları, cezaevinde yattığı Çankırı ve Çorum yöresinde geçer. İlk iki romanı *Sağırdere* ile *Körduman*, bir köydelikanlısının iş bulmak amacıyla kente gelişini ve oradaki yaşantısını anlatan romanlar olarak birbirlerini tamamlarlar. *Yediçinar Yaylası, Köyün Kamburu, Büyük Mal* adlı romanlar değişik dönemlerde ağalık kurumunu ele aldığı, ağalığın gelişmesini sergilediği romanlarıdır. Ağa-işçi ilişkisinin ele alındığı ağalığın değişik bir biçimde verildiği romanı da *Kelleci Mehmet*'tir. Kemal Tahir'in öteki iki romanı *Bazkırdaki Çekirdek*'le *Rahmet Yolları Kesti*'dir. Orhan Kemal'den sonra cezaevini Kemal Tahir'in üç romanında görüyoruz. Yazarın ölümünden sonra yayımlanan bu üç romanı; *Namusçular, Dam Ağası ve Kadınlar Koğuşu*'dur. Romanlarının bir bölümünde tarihe yönelen yazarın, ilk romanı *Devlet Ana*'dır. XIII. yüzyıl Anadolu'sunu ele aldığı bu romanı izleyen *Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu, Yorgun Savaşçı, Kurt Kanunu, Yol Ayrımı, Hür Şehrin İnsanları* tarihsel olaylar bakımından birbirlerini izlerler. Bu romanlarda XVI. yüzyıldan başlayarak, Cumhuriyet döneminin otuzlu yıllarına gelinir. Son romanı *Bir mülkiyet Kalesi*'nde de kendi yetişme koşullarını ve babasının çevresinde oluşan aile yaşamını verir.

Sunullah Arısoy, *Karapülçek* adlı tek romanıyla köy romanı yazarlarının arasına katılmıştır. Romanında köyde eğitim ve öğretim sorununa değinir.

Bize altı roman bırakan **İlhan Tarus**'un *Var Olmak, Hükümet Meydanı, Vatan Tutkusu* adlı romanları hazırlık döneminden başlayarak Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcını konu alırlar. *Yeşilkaya Savcısı* ile *Duru Göl* değişik konulu iki romanıdır. *Yeşilkaya Savcısı*, Cumhuriyet'in ilk yıllarında genç bir savcının yöresi sırasında karşılaştığı güçlükleri yansıtırken, *Duru Göl*'de Demokrat Parti yönetimindeki yıllarda karşılaşılan olumsuzluklar üzerinde durulur.

Orhan Hançerlioğlu Anadolu'yla birlikte, kent insanının sorunlarına da eğilen bir yazar olarak görünür. İlk iki romanı olan *Karanlık Dünya* ile *Ekilmemiş Topraklar* Anadolu'nun sorunlarıyla ilgili romanlarıdır. Kent insanının sorunlarını ele aldığı, İstanbul'da geçen romanlarından ilke *Büyük Balıklar*'dır. Onu izleyerek *Oyun, Kutu Kutu İçinde, Yedinci Gün* İstanbul'u eksen alarak kent insanının değişik sorunlarına değindiği romanlarıdır.

Bu yıllarda kasaba romanının başarılı örneklerini veren bir yazarımız da **Necati Cumalı**'dır. Romanlarının korularını kendi yerleşim yeri olan Urla çevresinden almıştır. Bir üçlü oluşturan *Tütün Zamanı, Acı Tütün, Yağmurlar ve Topraklar*'ın ikinci baskısı Zeliş adıyla yapılmıştır.

Bu üç romanında tütün ekicilerinin ve tütün işçilerinin sıkıntılarını yaşam koşullarını, iki gencin birbirlerine duydukları güçlü sevgiyle renklendirerek verir. *Aşk Da Gezer*'de ise kasabadan kente dönerek, tiyatro çevresinin sonlarının yaşantılarını, aşklarını, tutkularını yansıtır. Son romanı *Viran Dağlar*'dır.

Daha değişik konulara değinen yazarlardan, **Tarık Dursun K.** ilk romanı olan *Ali Rıza Bey Aile Evi*'nden başlayarak *İnsan Kurdu, Sabah Olunca, Deniz Kanı, Alçaktan Uçan Güvercin*'de emekçilerin yaşayışları ve geçim sıkıntıları üzerinde durmuştur. *Kopuk Takımı*'yla, *Kayabaşı Uygarlığının Yükselişi ve Birdenbire Çöküşü*'nde Almanya'ya başlayan göçü ele almıştır. Daha sonra yazdığı *Bağışla Onları* ve *Ağaçlar Gibi Ayakta* ise tiyatro sanatçılarının yaşayışlarına yönelik romanlardır. Toplumsal konulu romanlarına *Kurşun Ata Ata*'yı eklemek gerekir.

Bu yazarlar arasında bireye ve tarihe yönelen bir yazar olarak **Tarık Buğra**'yı görüyoruz. Yazar ilk romanı *Siyah Kehribar*'da aydın ve sanatçı insanın, yaşamda umduğunu bulamamak yüzünden içine düştüğü çıkmazı ve başkaldırışını verir. *Küçük Ağ, Küçük Ağ Ankara*'da romanlarıyla da Kurtuluş Savaşı'nı yazan yazarlar arasına katılır. Bu iki romanı tamamlayan *Firavun İmanı* Sakarya Savaşı'ndan yararlanan çıkarıcılarla yiğitlik gösterenlerin ele alındığı romanıdır. *Osmancık*'ta ise Osmanlı devletinin kuruluşuna döner. *Gençliğim Eyvah* ve *İbiş'in Rüyası* daha değişik konulu romanlarıdır. *İbiş'in Rüyası*'nda ünlü tiyatro sanatçımız Naşit'in yaşamından bir kesit buluyoruz.

Tarık Buğra gibi, bireye yönelen bir roman yazar da **Oktay Akbal**'dır. *Garipler Sokağı, Suçumuz İnsan Olmak* ve *İnsan Bir Ormandır, Düş Ekmeği* adlarını taşıyan dört romanı olan Akbal ilk romanında İkinci dünya Savaşı yıllarında Fatih semtinde orta halli insanların yaşadığı bir sokağı, orada yaşayanlarla birlikte anlatır. Suçumuz İn-

san Olmak'la, İnsan Bir Orman'dır da ise değişik biçimde evlilik konusuna değinmiştir.

Sokaktaki Adam ve *Zenciler Birbirine Benzemez* adlı romanlarıyla 1950-60 yılları romanı yazarları arasına katılan **Attila İlhan**, bu romanlarında kent insanının yaşayışına, soranlarına eğilmiştir. Bu iki romanını izleyerek yayımlanan *Kurtlar Sofrası*, yazıldığı 1954-1961 yılları arasındaki çalkantıları, ülkeyi 1960'a götüren olayları kapsar. *Aynanın İçindekiler* dizisini oluşturan *Bıçağın Ucu*, *Sırtlan Payı*, *Yaraya Tuz Basmak*, *Der Saadet ve Sabah Ezanları*'nda ise Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'na değin geriye döner. Gerek kurgusu gerekse konusu ile en değişik romanı, cinselliği değişik bir biçimde ele aldığı *Fena Halde Leman*'dır.

1950-1960 yılları arasında **Aziz Nesin** bir gülmece ustası olarak ayrı yer alır. Gülmeceye yönelişi daha çok geçim koşullarına bağlayan Nesrin, romanlarında değişik konulara değinmiştir. Beğendiği konulardan biri, *Kadın Olan Erkeğin Hatıraları* ve *Erkek Sabahat* romanlarında işlediği kadın-erkek ilişkileridir. *Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz*, *Tek Yol*, *Surname*, *Saçkıran* cezaevini anlattığı romanlarıdır. Daha değişik konulu zamanlar olarak, çocuk eğitiminin ve kimi değer yargılarının eleştirildiği, *Şimdiki Çocuklar Harika*; insanların birbirlerini aldatmalarının, daha verilerin sürüp gideceğini ele aldığı *Zübük*, sosyete olarak geçinenlerin iç yüzünü verdiği *Tatlı Betüş*, futbolun kitleleri nasıl kendine bağladığını verdiği *Gol Kralı*'nı görüyoruz.

Bu yılların yazarları arasında **Cengiz Dağcı** Türkiye dışındaki Türklerle ilgili zamanlarıyla tanınmıştır. Romanlarında kendisinin de katıldığı İkinci Dünya Savaşı yıllarında Kırım Türklerinin çektikleri sıkıntıyı, onlara yapılan eziyetleri dile getiren yazar, genelde özyaşam öyküsel romanlar yazmıştır. Birbirini tamamlayan iki romanı olan *Korkunç Yıllar* ve *Yurdunu Kaybeden Adam*'la tanınan Dağcı, bu romanlarını izleyerek *Onlar da İnsandı*, *Ölüm ve Korku Günleri*, *O Topraklar Bizimdi*, *Kolkoz'da Hayat*, *Dönüş*, *Genç Timuçin*, *Badem Dalında Asılı Bebekler*, *Üşüyen Sokak*, *Anneme Mektuplar* romanlarını yazmıştır.

Bu yılların yazarları arasında, Yabancılar'la bir kasaba romanı örneği veren, *Kaçaklar*'da kent yaşayışında yeni kuşağı ele alan **Kemal Bekir**'i sayabiliriz. 1997'de yayınladığı *Kanlı Düğün*'le yeniden kasabaya dönmüştür.

5. 1960'lı Yıllar

1960'lı yıllara değin toplumcu genç, gerçekliğin gittikçe ağır bastığı romanımızda, bu yıllardan sonra ele alınan konulardaki çeşitlenmeyle birlikte, roman yazma yönteminde de bir değişme, gelişme göze çarpar. 1960'tan başlayarak geçirilen siyasal, toplumsal ve ekonomik değişmeler, bunların sonuçları, yazarların üzerinde durup ele aldığı konular olarak görülür.

1960-70 yılları arasında dikkati çeken yazarlar olarak, Hasan İzzettin Dinamo (1909-.....), Mehmet Seyda (1919-1976), Rıfat Ilgaz (1911-1982), Yusuf Atılgan (1921-1989),

Yaman Koray (1934), Nezihe Meriç (1925), Emine Işinsu (1938) ve Peride Celal (1915)'i sayabiliriz.

Hasan İzzettin Dinamo, sekiz ciltlik *Kutsal İsyân*'la tanınmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan başlayarak Kurtuluş Savaşı'nı konu alan bu romanı, yedi ciltlik *Kutsal Barış* tamamlar. Bu romanda da düşmanın İzmir'de denize dökülmesinden başlayarak Atatürk'ün ölümüne değin geçen dönemi buluruz. *Türk Kelebeği* ile *Savaş ve Açlar*, savaş yıllarını daha değişik yönden ele alan iki romanıdır. Türk Kelebeği savaşı, esir düşenler yönünden ele alırken, *Savaş ve Açlar*, Birinci Dünya Savaşı ve öncesinde, zenginlerin daha zengin olup yoksulları sömürüşünü ele almıştır. *Savaş ve Açlar*'i izleyerek yayınlanan *Öksüz Musa*, *Açlık*, *Musa'nın Mapusanesi*, *Koyun Baba*, *Musa'nın Gece Kondusu*, yazarın babasını ve ağabeyi'ni yitirdikten sonra yaşamının evrelerini veren romanlardır. Romanlarda yazarın yaşamıyla birlikte toplumun geçirdiği evreleri de buluruz.

Mehmet Seyda'nın bir üçlü oluşturan *Bir Gün Büyüyeceksin*, *Yaş Ağaç* ve *Cinsel Oyun* adlı romanları bir aile romanı niteliği taşır. Bu romanlarda içinde Aile ve Yakın çevredeki çekişmelerin çocuğun yetişmesini etkileyişi ele alınmıştır. Yine aile romanı niteliği taşıyan bir romanı da *Ne Ekersen*'dir. *Yanar Taş*'la, *İhtiyar Gençlik* daha değişik konuda görünürler. Yanar Taş, askerliğini yaptığı Zonguldak ve dolaylarındaki izlenimlerine dayanırken, 1932-1933 yıllarını kapsayan *İhtiyar Gençlik*, ideolojik akımların etkisini konu alır.

Aylak Adam ve *Anayurt Oteli* adlarını taşıyan iki romanıyla bu yılların yazarları arasında yer alan **Yusuf Atılgan**'ın iki romanı da toplumsal eleştiriye dayanır. *Aylak Adam*'da Büyük kent aydınının tedirginliği, *Anayurt Oteli*'nde de bir kasaba otelinde katiplik yapan ve yaşamındaki tekdüzelikten bunalan gencin yaşayışı yer alır.

Yaman Koray'ı, Halikarnas Balıkçısı'nın başlattığı, konusunu denizden, deniz insanlarından alan roman yazma eğilimini sürdüren bir yazar olarak görüyoruz. Denizi, doğa güzellikleriyle sevdiren, denizle iç içe olan balıkçılar, deniz kıyısında yaşayan köylülerin yaşamlarını veren yazar, *Deniz Ağacı*, *Gelin Taşı*, *Mola* adlı romanlarında Erdek ve Kapıdağ yöresini vermiştir. *Büyük Orfoz*'da ise Marmaris'e geçmiş, bireye yönelmiştir. *Sığırcıklar* ve *Badanalı Yüzler*'de karaya dönen Yaman Koray, *Sığırcıklar*'da yine Erdek'te ve Zeytin bahçelerinde çalışan işleri günlük yaşayışlarını, çalışma koşullarını verir. *Badanalı Yüzler*, haftanın belli olmayan dört gününde, değişik kişiler arasındaki olaylar, konuşmalarla düzenlenmiş bir romandır.

Bu yıllarda gülmece yazarı olarak tanınan **Rıfat Ilgaz**, ilk üç yapıtı *Hababam Sınıfı*, *Bizim Koşuş* (*Pijamalılar*), *Meşrutiyet Kiraathanesi* adlı romanlarına kendi yaşadığı çevreyi ve olayları konu olarak almıştır. Gülmece romanlarından sonra yazdığı *Karadenizin Kıyıçığında*, *Halime Kaptan*, *Karartma Geceleri*, *Sarı Yazma* ve *Yıldız Karayel* yine kendi yaşayışından izler taşıyan toplumcu-gerçekçi romanlarıdır. Toplumcu gerçekçi romanlarına *Apartman Çocukları*'ni ekleyebiliriz.

Kadın yazarlardan **Emine Işın**, *Küçük Dünya* adlı romanıyla adını duyurmuş, *Azap Toprakları*, *Tutsak*, *Çiçekler Büyür* adlı romanlarıyla dış Türklere yönelmiştir. Azap Toprakları'nda Batı Trakya'da yaşayan Türklerin, Tutsaklar'da Kerkük Türklerinin, Çiçekler Büyür'de de Deliorman-Rodop Türkleri'nin çektikleri sıkıntılar dile getirilir. *Sancı* ve *Canbaz* romanlarıyla Türkiye'ye dönen yazar, Sancı'da 1970 yıllarındaki öğrenci olaylarını, Cambaz'da toplumsal ve ekonomik değişimler geçiren Türkiye'nin sorunlarla dolu bir dönemini kendi siyasal görüşleri açısından değerlendirebilir.

Nezihe Meriç, *Korsan Çıkmazı* ile bu yılların yazarları arasında yer almıştır. Romanında, 1970'li yıllarda daha yoğunlaşan, kadının ekonomik ve cinsel yönden erkeklerin baskısından kurtulma sorununa değinmiştir. Uzun bir aradan sonra yazdığı ikinci romanı *Alağün Çocukları* adını taşır.

Romanlarında daha çok burjuvaziye eleştiren **Peride Celal**, "yazı hayatında ikinci başlangıç" dediği roman yazarlığına *Üç Kadının Romanı* ile başlamıştır. *Gecenin Ucundaki Işık*, *Güz Şarkısı* adlı romanlarıyla 1960-70 yılları yazarları arasında tanınmış, *Evlü Bir Kadının Günlüğünden*, *Üç Yirmidört Saat*, *Kurtlar* adlı romanlarıyla 1990'lı yıllara gelmiştir. Son romanı *Bir Hanımefendi'nin Ölümü*'dür (1995).

6. 1970'li Yıllar

1970-1980 yılları arasında roman yazarları sayısında büyük bir artış görülüyor. Yazar sayısındaki artışla birlikte, romanlarda ele alınan konularda çeşitlenme, yazarların toplum sorunlarına eğilimdeki artış göze çarpıyor. Bir yandan köy ve köylü sorunları .sürerken, bir yandan da yazarların sıkıntısını çektikleri 27 Mayıs ve 12 Mart olayları ele alınıyor. Belgelere dayanarak yazılan tarihsel romanlarla birlikte Almanya'ya göçün değişik bir yanıyla girdiği romanlar görülüyor. Türkiye'den Almanya'ya getirilen çocukların dil sorunları, anne babalarının iş yaşamlarında karşılaştıkları sorunları, sıra özlemi, Alman topluluğuna uyum sağlamada çekilen sıkıntılar yazarların üzerinde durdukları konular oluyor.

Bu yılların dikkat çeken yazarları olarak Abbas Sayar (1923-1986), Erol Toy (1936), Bekir Yıldız (1933-1998), Muzaffer İzgü (1933), Oğuz Atay (1934-1977), Ümit Kaftancıoğlu (1935-1980), Selim İleri (1949), Melih Cevdet Anday (1915), Erdal Öz (1935), Demir Özlü (1935), Çetin Altan (1926), Oktay Rıfat (1914-1988), Vedat Türkalı (1919), Ferit Edgü (1936), Necati Tosuner (1944) ve kadın yazarlarımızdan Adalet Ağaoğlu (1929), Sevgi Soysal (1936-1976), Güney Dal (1944), Pınar Kür (1943)'ü sayabiliriz.

Abbas Sayar, 1970-1980 yılları yazarlarının sanatı toplumdan soyutlamayanlar arasında yer alır. İlk romanı *Yılkı Atı*'nda, yılmıya bırakılmış bir atın öyküsünü anlatan Abbas Sayar, *Çelo* ve *Can Şenliği*'nde değişik açılardan köy yaşayışını, *Dik Bayır*'da da köy yaşayışıyla birlikte, köyden kente ve Almanya'ya göçü ele alır. Yine toplumsal konulu bir başka romanı da *Tarlabaşı Salkım Saçak*'tır.

Erol Toy bu yılların belgelere dayalı olarak tarihe yönelen yazarı özelliğini taşır. İlk romanı iki ciltlik *Toprak Acıkınca*, Kurtuluş Savaşı'nı Batı Anadolu'da verilen müca-deleyle yansıtırken, topraksız köylünün geçim sıkıntılarına değinir. İkinci romanı, yine iki ciltlik *Azap Ortakları*, Timur-Yıldırım çatışmasından sonra beyliklerin içine düştüğü bunalımı yansıtır. Belgesel konulu romanlarına *Kuzgunlar Ve Leşler*, *Zoro-yunu* ile *Yitik Ülkü*'yü ekleyebiliriz. Kuzgunlar ve Leşler, beylikleri, Türkmenlerin yaşayışlarını, törelerini, beyliklerin sarayla olan ilişkilerini; *Zoroyunu* 1938'de Ata-türk'ün ölümünden başlayarak 1977 seçimlerine değin geçirilen evreyi, *Yitik Ül-kü*'de Mustafa Reşit Paşa'nın Paris'e gidişinden, Mustafa Kemal Paşa'nın Anado-lu'ya geçişine kadar ki dönemi yansıtır.

Tarihsel konulu romanlarının dışında kalanlardan *Gözbağtı* 1928'den başlayarak 1970'e değin Türkiye'deki işçi hareketlerini, *İmparator*, Türkiye'de egemen sınıfın gelişimini; *Kördüğün*, 1960'tan sonra yaşanan toplumsal, siyasal bunalımı, *Acı Para*, Ege Bölgesinde bir kasaba yaşantısını verir. *Son Seçim* ve *Doruktaki Öfke* ise Toprak Acıkınca'dan sonra köylünün değişik sosyal yapısını ele aldığı romanlarıdır.

Tutunamayanlar adlı romanıyla roman yazarlığında bir atılım yapan **Oğuz Atay**, bu romanıyla değişik bir psikolojik roman örneği vermiştir. Genelde küçük burju-vanın düşünce biçimi ve davranışlarının eleştirildiği roman yer yer ironik bir anla-tımla sürdürülür. Romanda, başkişinin niçin tutunamayanlardan biri olduğunu ve kendini öldürdüğünü öğreniyoruz. Aynı çizgide olan ikinci romanı *Tehlikeli Oyun-lar*'dan sonra yayınladığı *Bir Bilim Adamının Romanı* ise Prof.Mustafa İnan'ın ya-şam öyküsünü anlatan başarılı bir yaşam öyküsü romanı örneğidir.

Ümit Kaftancıoğlu'nun toplumsal konulu iki romanı vardır. *Yelatan* ve *Tüfekliler*. *Yelatan*'da değişik sorunlarıyla köylünün yaşamını dile getirirken, *Tüfekliler*'de devletin eğitim ve öğretime, öğretmenlere karşı ilgisizliğine değinmiştir.

Türkler Almanya'da ve *Halkalı Köle* romanlarıyla bu yılların yazarları arasına katılan **Bekir Yıldız**, ilk romanında Almanya'da geçirdiği dört yıldaki gözlemlerine da-yanarak, orada çalışan işçilerin sorunlarını, Alman'lardaki yabancı düşmanlığını gözler önüne serer. *Halkalı Köle*'de ise evlilik kurumunun eleştirilecek yanlarını orta-ya koyar, Bu romanlarına seksenli yıllarda *Aile Savaşları*, *Kerbela* ve *Darbe* eklenmiş-tir.

Her Gece Bodrum romanıyla kendini tanıtan **Selim İleri**, bu romanıyla bir anlık ro-man örneği vermiş ve bilinç akışını kullanmıştır. Kişisel güncelerine dayanarak yaz-dığı bu romanını izleyerek *Ölüm İlişkileri* ve *Cehennen Kraliçesi* yayınlanır. Kişilerin ön planda olduğu bu romanlardan sonra yayınladığı *Bir Akşamın Alacası*'nın "siyasi bir söylev" olduğunu belirleyen yazar, *Mavi Kanatlarınla Benim Olsaydın* ve *Cemil Şevket Bey*, *Aynalı Dolaba*, *İki El Revolver* adlı romanlarıyla günümüze gelmiştir.

Melih Cevdet, Erdal Öz, Çetin Altan, Oktay Rifat 12 Mart öncesi ve sonrası olaylara değinen yazarlar olarak dikkati çekerler.

Melih Cevdet, II.Abdülhamit döneminden kalma bir ailedeki maddi ve manevi çöküşü veren ilk romanı *Aylaklar*'dan sonra yazdığı *Gizli Emir*'de 12 Mart öncesi yaşanan tedirginliği, yazarları, şairler, sanatçılar, ressamlar çevresinde geliştirmiştir. İlgi uyandıran bu romanlarına *İsa'nın Güncesi* ve *Raziye* eklenmiştir.

Çetin Altan, *Büyük Gözaltı* ve *Bir Avuç Gökyüzü* romanlarında 12 Mart sonrasındaki tutuklamalar üzerinde durur. Toplumsal eleştirilere yöneldiği öteki romanları, *Küçük Bahçe* ve *Viski*'dir.

Oktay Rifat, *Bir Kadının Penceresi* romanında kadın açısından cinsellik sorununu ele alırken, dolaylı olarak 12 Mart'a değinmiştir. Bu romanı izleyen *Danaburnu* ile *Boğaziçinde Bir Kral Lear*'de de cinsellik sorunlarına değinen bir yazar olarak görünür.

Erdal Öz, özellikle *Yaralısın*'da yaşadığı olayların bir yansımasını verir. Romanında yalnızca okuduğu kitaplar yüzünden tutuklanan bir gencin tutukluluk günleri ve cezaevinin durumu sergilenir. İki önemli romanı da *Gülüniün Solduğu Akşam* ve *Odalarda*'dır.

Vedat Türkali ise *Bir Gün Tek Başına* adlı romanında 27 Mayıs 1960'tan önce devrimi hazırlayan olaylar ve toplumdaki çalkantıları vermiştir. *Mavi Karanlık*, *Yeşilçam Dedikleri*, *Türkiye* romanlarıyla da değişik toplumsal konulara değinen bir yazarımızdır.

Ferit Edgü, sonradan *Hakkari'de Bir Mevsim* adıyla birleştirilen *Kimse* ve *O* romanlarında bu yıllarda yeniden köy konusuna dönen bir yazar olarak görünür. Romanlarda, Hakkari'nin bir dağ köyü olan Pinkemis'te tek başına köylülerle bir arada kalan öğretmenden hareket ederek; köy gerçeklerini sergilediği gibi, aydın-köylü ilişkisinde iletişim sağlanabileceğini ortaya koymuştur.

Bu yıllarda Almanya'ya göçü değişik yönleriyle konu edinen yazarlar arasında yer alan **Güney Dal**, *İş Sürgünleri*, *E 5* romanlarıyla adını duyurmuş, daha sonra *Memeleri Büyüyen İşçi*, *Buzul Döneminden Haberler* adlı romanlarını yayınlamıştır. Almanya'ya göçe **Fethi Savaşçı**, *Almanlar Bizi Sevmedi*; **Necati Tosuner**, *Sanıcı Sanıcı*; **Özdemir Başargan**, *Gurbet Sonra* romanlarıyla katıldılar.

Bu yılların gülmece yazarı ise **Muzaffer İzgü**'dür. Daha çok öyküye yönelen yazarın, gözlemlerine dayanarak yazdığı üç romanı vardır. *Gecekondu*, *İlyas Efendi* ve *Halo Dayı*. İlk romanı olan *Gecekondu*'da, Güney Anadolu kentlerinden birinde gecekondu halkının yoksul yaşantısını verir. İlyas Efendi, bir nüfus memurunun parasızlık yüzünden çektiği sıkıntıyı yansıtır. Halo Dayı da köyden kente göçü konu alan bir romanıdır. Gülmecenin işlevinin güldürmek değil, olaya parmak basmak olduğu görüşünü romanlarına yansıtmıştır.

Kadın yazarlarımız olarak da Sevgi Soysal, Adalet Ağaoğlu ve Pınar Kür dikkati çekerler.

Sevgi Soysal, *Yürümek*, *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti*, *Şafak* adlı üç romanıyla anılmaktadır. *Yürümek*, bir kadınla bir erkekten hareket edilerek kadınlık sorunlarının ele alındığı bir romandır. *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti*'nde 27 Mayıs 1960'a yakın bir tarihte Yenişehir'de öğle vakti bir kavağın devrilişini anlatılırken bir dönem Türkiye'sinin panoraması çizilir. *Şafak* ise 12 Mart olayını ve 12 Mart'a götüren olayları süzgeçten geçiren bir romandır. Tamamlayamadığı son roması *Hoş Geldin Ölüm*'dür.

Romanlarında bir şeyden hareket ederek tarihsel ve toplumsal koşullar içinde gele geçen **Adalet Ağaoğlu**, bilinç akışı yönteminin olgun örneklerini vermiştir. *Ölmeye Yatmak*, *Bir Düğün Gecesi*, *Yaz Sonu* ve *Hayır* adlı romanları 1930'lu yıllardan günümüze gelerek, aydın kişilerin sorunlarını ve bunalımlarını veren romanlardır. *Fikrimin İnce Güllü* ise, işçilerin sorunlarını, Almanya'ya göçü ele aldığı romanıdır. Son romanı, kendisinin "oda romanı" olarak adlandırdığı *Ruh Üşümesi*. Bu roman kendisinin de belirttiği gibi, erotizmin Türkçe'yle estetik bir biçimde anlatılması demesidir.

Ağırlığı kadın sorunlarına veren **Pınar Kür**, *Küçük Oyuncu*, *Asılacak Kadın*, *Yarın Yarın*, *Bir Cinayet Romanı*, *Bitmeyen Aşk* romanlarıyla yankı uyandırmıştır. Romanlarında değişik yönden kadınların karşılaştıkları sorunları ele alırken, aşkı da değişik biçimde verişiyle dikkati çeker.

1970-80 yılları arasındaki yazarlara, romanlarında köy konusunu sürdüren **Ömer Polat**, *Sara Göl*, *Mahmudo İle Hazel*, *Dilan*; **Yusuf Ziya Bahadır**, *Güllüceli Kazım*, *Güllüce'yi Sel Aldı*, *Gemileri Yakmak*, *Gecenin Karanlığında*, *Açılan Kapılar*, *Titanikte Dans* romanlarıyla katılırlar.

Değişik toplumsal konulara değinen yazarlar arasında; *İdamlıklar*, *Ter Adamları*, *Linç*, *Patrona*, *Dimitrof Geçiyor* romanlarıyla **Kerim Korcan**'ı; *Asya*, *Yağmur Sıcağı*, *Çadı Fırtınası* romanlarıyla **Demirtaş Ceyhun**'u; *Bir Uzun Sonbahar*, *Bir Küçük Burjuvannın Gençlik Yılları*, *Bir Yaz Mevsimi Romansı*, *Tatlı Bir Eylül* romanlarıyla **Demir Özlü**'yü; *Gurbet Yavrum*, *Alnında Mavi Kuşlar*, *Genç Kız ve Ölüm*, *Mavi Maske* romanlarıyla **Aysel Özakın**'ı; *47 liler*, *Berlin'in Nar Çiçeği* romanlarıyla **Fürüzan**'ı; *Ankara'da Ölüm*, *Aziz Sofi*, *Fetva Yokuşu*, *Savaş Günlüğü*, *Siyah Perdeli Evler* romanlarıyla **Durali Yılmaz**'ı; *Eşikteki*, *Aşamalar*, *Sendika*, *Garip Bir Dava*, *Bir Feministin Doğuya Yakın Portresi*, *Ad Semud Medyen*, *Yol* romanlarıyla **Afet Ilgaz**'ı; *Öfke*, *Umut Zamanı*, *Acının Askerleri*, *Kalanlar ve Gidenler*, *Ve O Güzel Kadının Çocukları*, *Baraka*, *Ateş Uykusu* romanlarıyla **Burhan Gürel**'i sayabiliriz.

7. 1980'li Yıllar

1980-90 yılları arasında, en çok dikkati çeken adlar olarak Orhan Pamuk (1952), Ahmet Altan (1950), Mehmet Eroğlu (1948), Ahmet Yurdakul (1954), Latife Tekin ve Ayla Kutlu (1938) görünüyorlar.

Cevdet Bey ve Oğulları romanıyla 80'li yılların başında adını duyuran **Orhan Pamuk**, bu romanında bir aileden hareket ederek, 1900'lerden başlayan geniş bir zaman dilimi içinde, Türkiye'nin toplumsal yaşamından kesitler verir. Bu romanını izleyerek yayımlanan *Sessiz Ev*'le, *Beyaz Kale* birbirinin devamı iki roman niteliği taşırlar. *Sessiz Ev*, teknik yönden de değişiklik gösteren bir romandır. Romanda, değişik karakterde üç kardeşin babaannelerinin evinde geçirdikleri bir haftada yaşanan olaylar anlatılırken, kişilerden hareket edilerek Tanzimat dönemine değin geri dönülmüştür. *Beyaz Kale*, üç kardeşten biri olan tarih araştırmacısı Faruk Danvenoğlu'nun bir arşivde bulduğu XVII. yüzyıla ilgili yazmanın metninden ortaya çıkmıştır. Değişik bir yöntemle yazılan *Kara Kitap*'in konusu daha değişiktir. Romanda eşini yitiren bir erkeğin, onu bulmak için gösterdiği çabayı izlerken, yazarın kültür birikimini yansıtan geniş ansiklopedik bilgi buluyor, insanın kişiliğini oluşturamayış nedenlerinin irdelenişini görüyoruz. *Yeni Hayat* romanında da okuduğu bir kitaptan çarpıcı biçimde etkilenecek, kitapta umut veren yaşamı bulmak için sürekli otobüs yolculuğu yapan roman kişinin bakış açısıyla toplumdaki hızlı değişme veriliyor.

Dört Mevsim Sonbahar'la dikkatleri çeken **Ahmet Altan**, özyaşamöyküsü romanı özelliği taşıyan yapıtında, bir roman yazarının gösterdiği çabayı, çektiği sıkıntıyı, içine düştüğü umarsızlıkları gösterirken, yakın çevresinden oluşturduğu roman kişilikleri arasındaki ilişkileri ve 12 Eylül 1980 öncesi olaylarından kesitler verir. romana çekicilik veren, anlık olayların çokluğu ve ironidir. Yine 12 Eylül öncesi ideolojik olayların verildiği *Sudaki İz*'de de ironi sürerken inancın insan üzerindeki etkisinin boyutları sergilenir. Roman okurken birbirini izleyen, ancak aralarında ilgi yokmuş gibi görünen olaylar sonuçta bir bütünlük oluşturur. *Yalnızlığın Özel Tarihi*, mutsuz insanların mutluluğu arayışını veren bir roman olarak görünüyor. Büyük bir zevksizlik yaşayan roman kişilerinden biriyle İttihat ve Terakki'ye kadar inen yazar, insanların yaşamındaki acıları, yıkılışları veriyor. Son roman *Kılıç Yarası Gibi*'de zaman bakımından daha geriye, yirminci yüzyıl başlarında Osmanlı dönemine değin iniyor. Şeyh Yusuf efendi'nin düğünü ve Ermenilerin Osmanlı Bankası'nı basmalarıyla başlayan romanda, Şeyh Yusuf Efendi ailesiyle Reşit Paşa ailesi arasındaki ilişkilerle bir dönem yansıtılıyor.

Romanlarında, özellikle yetmişli yılların gençliğini sorgulayan tutumuyla dikkatleri çeken **Mehmet Eroğlu** ilk romanı *Issızlığın Ortasında*'da 12 Mart 1971 öncesi ortaya çıkan eylemci genç tipi üzerinde dururken, yetmişkuşağını başarısızlığa sürükleyen nedenleri veriyor. Romandaki kişilerin yaşamlarını sürdürmeleri bakımından *Issızlığın Ortasında*'nın devamı olan *Geç Kalmış Ölü*'de insanların alın yazılarına egemen olmak için gösterdikleri çabayı, insanı tanımlama eğilimi üzerinde duruyor. Aynı temayı, insan ilişkileri açısından ele aldığı üçüncü zamanı *Yarım Kalan Yürüyüş*'de yetmişli yıllardaki öğrenci olaylarına dayalı bir romanıdır. Değişik kurgu yöntemiyle de dikkati çeken bu romanda olaylar, roman kişilerinin izlenimleri olarak okuyucuya sunulmuştur. Eroğlu'nun daha değişik bir içerik ve kurguyla

yazdığı roman *Adını Unutan Adam*'dir. Yazar, bu romanını İsrail-Filistin mücadelesine dayandırmıştır. romanda Filistinli dostlarına katılan İsraili bir gencin yakalandıktan sonraki tutumu ve yaşamı verilir. Romanda düşsel bir bakışaçısı ve kurgu egemendir. Son romanı *Yürek Sürgünü*'dür.

1980'li yılların köy kökenli kadın yazarı olarak dikkati çeken **Latife Tekin**, gerçeği fanstatik ögelerle birlikte verdiği *Sevgili Arsız Ölüm* romanıyla tanınmıştır. Köyden kente göçü anlattığı bu romanında köylülerin geleneksel yapılarını, kentte içine düştükleri çıkmazları gözler önüne serer. Bu romanını izleyen *Benci Kürtün Çöp Masalları* da benzer konudadır. Romanda kırsal kesim insanların kente yerleşme mücadeleleriyle birlikte, çarpık kentleşme üzerinde durulur. *Gece Dersleri*'nde 12 Eylül öncesi olaylara değinen Tekin, romanın kurgusuyla da ilgi çekmiştir. Belli bir olaylar dizisi olmayan roman, baş kişisinin bakışaçısıyla ve mektup türünden geniş ölçüde yararlanılarak düzenlenmiştir. *Buzdan Kılıçlar*'la, *Aşk İşaretleri*'nde yeniden kentin kenar semtlerine döndüğünü görüyoruz. *Buzdan Kılıçlar*'la yoksul insanların para kazanmak için gösterdikleri çabaya, kent yaşamına uyum sağlayabilmek için karşılaştıkları sorunlara değinirken simgesel kişiler ve anlatımlar sürdürdüğü *Aşk İşaretleri*'nde bir kenar mahallede yaşayan dört gencin kendilerinden büyük birine kapılıp, yaşamı ve dünyayı anlamak için giriştikleri serüveni anlatıyor. Latife Tekin'in masalsı anlatımı da romanlarına ayrı bir özellik veriyor.

1980'li yazarlar arasında *Kaçış* romanlarıyla **Ayla Kutlu**, kadın sorunlarından çok kadını yazan bir roman yazarı olarak dikkati çeker. Romanlarında kadınların eksik ve yanlış algıladıklarını yansıtmayı amaçlamıştır. Kadınları bu yönden ele alırken siyasal yaşamımızda geçirilen evrelerden de uzak kalmadığı dikkati çekiyor. Bu bağlamda; *Kaçış*'ta Demokrat Parti'nin başka son dönemini; *Islak Güneş*'te çok partili dönemin başlangıcını; *Cadı Ağacı*'nda 1971 öncesini, *Tutsaklar*'da 1971 olayını ve duruşmaları buluyoruz. *Bir Göçmen Kuştu O*'da Osmanlı'nın sonlarına değin inerek Cumhuriyet dönemine gelen yazar, *Kadın Destanı*'nda, Galgemiş destanı'nun bir ögesinden hareket ederek daha gerilere gitmiştir. Bu romanın ilgi çeken yanı, geleneksel destan biçimi kullanılarak, koşuk biçiminde yazılmış olmasıdır. Şiirsel bir dille yazılan romanda, kadına bakış politikası irdelenip, günümüz kadınlarına değin gelen sorunlar söz konusu edilmiştir.

1980-90 arası yıllarda yapıtlarını yayımlayarak romanımızı konu çeşitliliği ve kurgu değişikliği yönünden zenginleştiren, tanıyabildiğimiz roman yazarları olarak; *Kahramanlar Ölmeli*, *Yorgun Çanlar*, *Karsa'nın Seyir Defteri* romanlarıyla **Ahmek Yurdakul**'u; *Balık İzlerinin Sesi*, *İki Yeşil Su samuru*, *Kumral Ada Mavi Tuna* romanlarıyla **Buket Uzuner**'i; *Çocukluğun Soğuk Geceleri*, *Yaşamın Ucuna Yolculuk*'la **Tezel Özlü Kırıl**'ı; *Dağın Öte Yüzü*'yle **Erendiz Atasü**'yü; *Pasifik Günleri*, *Orplue*, *Deniz Kenarında Pazartesi*, *Aşık Papağan Barı* romanlarıyla **Nazlı Eray**'ı; *Geç Başlayan Yargılama*, *Korugan*, *Kiracı*, *Teslim Ol Küçük*, *Vidalar* romanlarıyla **Sulhi Dölek**'i; *Kormka İnsancık Korkma* ile **Turgut Özakman**'i; *Kardelen*, *Turnalar*, *Gökyüzüne Akan Irmak*, *Yediveren* romanlarıyla **Öner Yağcı**'yü; *Mutfak Çıkmazı*, *Peygamber'in Son Beş Günü*, *Bıyık Söylencesi*'yle **Tahsin Yücel**'i; *Bin Çağ Yangını*, *Son İki Eylül*'le **Hulki Aktunç**'u; *Yase-*

minler Tüter mi Hâlâ, İşkenceci, Paslanmış Nesih, Viva La Monte Yaşasın Ölüm), "Nuke" Türkiye romanlarıyla **Alev Alatlı**'yı; *Tuhaf Bir Kadın, Karanlığın Günü, Mektup Aşkları*'yla **Leyla Erbil**'i; *Dalyan, Yalnız mısın, Soğuk Tüylü Manto* romanlarıyla **Güven Turan**'ı sayabiliriz.

8. 1990'lı Yıllar

1990'lı yılların en ilgi çeken yazarları *Boğazkesen*'le **Nedim Gürsel**; *Engereğin Gözündeki Kamaşma*'yla **Zülfü Livaneli**; *Meyyalı* ile **Hıfzı Topuz** oldular. Belgeleri, anılara dayanarak yazdıkları romanlarında, tarihimizde oldukça geriye dönüyorlar. Nedim Gürsel, içinde yaşadığı günler ve olaylarla; geçmişi bir arada verdiği Boğazkesen'de Fatih'in İstanbul'u alışı yansıtırken, onu padişah olmasının yanı sıra, özel yaşamıyla bir insan olarak değerlendirışıyle de dikkati çekiyor. Zülfü Livaneli, romanında saraylarda çevrilen entrikaları, valide sultanların egemenliğini veriyor. Hıfzı Topuz da Pertevniyal Valide Sultan'ın anlarından yola çıkarak Abdülaziz ve Abdülmecit dönemlerini yine saraya yakın çevrelerle veriyor.

Bu yazarların yanısıra; *Ölü Erkek Kuşlar, Yeni Yalan Zamanlar, Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm* romanlarıyla **İnci Aral**; *Kedi Mektupları, Hiçbir yere Dönüş*'le **Oya Baydar**; çingenelerin yaşayışını gözlemlerine dayanarak yazdığı *Ağır Roman* ve *Fındık Sekiz*'le **Metin Kaçan**; *Bir Düş müydü O İzmir*'le **Dinçer Sümer**; *Bağdat Yollarında*'yla **Güneli Gün**; *Saç*'la **Aydın Hatipoğlu**; *Adı Aylın*'le **Ayşe Kulin**; *Kabuk Adam*'la **Aslı Erdoğan**; *Geniş Mavi Bir Gök*'le **Işıl Özgentürk** adlarını duyuran ve ilgi gören yazarlar olarak görünüyorlar.

1980 sonrası yazarlarıyla ilgili bir genelleme yaparsak, ilk önemli nokta, romanımızın klasik yapısından uzaklaştırılarak, yeni bir kurgu kazanması oluyor. Daha çok bireyden hareket ederek topluma, toplumu ilgilendiren olaylara yönelen yazarlar, insanı birey olarak ve toplum içindeki yeriyle vermekte başarılı olmuşlardır. Ayrıca, romanlarda simgesel anlatım ve kurguya yer verilmesi de roman yazarlığında yeni bir aşamadır. Bireye önem verilmesi, romanda genellikle birinci kişi anlatımının kullanılarak yazarın aradan çekilmesine yol açmıştır. Bu yıllarda 12 Mart'ın ele alınması sürerken, 12 Eylül romana girmiştir. yazarların daha çok 12 Eylül öncesi ideolojik olaylar üzerinde durdukları görülüyor. Yazarların ele aldıkları ilgi çeken bir konuda belgelere dayanarak yazılan tarihe yönelmez. Osmanlı dönemini, değişik yüzyıllarda saray yaşayışı ve saraya yakın çevrelerle ele alma eğiliminde aldıkları görülüyor.

Dikkati çeken bir başka nokta da 80'li yıllarda din içerikli romanların sayısındaki artma oluyor. 1967'de *Minyeli Abdullah* romanlarıyla dikkati çeken **Hekimoğlu İsmail**'e bu yıllarda **Mehmet Gökteş, Vahap Akbaş, Mehmet Uyar, Raif Cilasan, Nurullah Genç** gibi adlar eklenmiştir.

Ünitemizin başından beri adı geçen yazarların çoğunun romanlarının değişik Batı dillerine çevrilmesi ve ilgi görmesi, romanımızdaki gelişmenin gerek ele alınan konu, gerekse kurgu bakımından ulaştığı ölçüyü gösteriyor.

Özet

Milli Edebiyat döneminden Cumhuriyet dönemine geçerek olgun roman örneklerini bu yıllarda veren yazarları bu dönemin ilk yıllarının yazarları olarak değerlendirilir. Yazarlar toplum gerçekleri yansıtmaya, sorunlarına çözüm getirmeye çalışırlar, fakat daha çok gördüklerini, gözlemlediklerini yansıtmak çizgisinde kalırlar. 1930-1940 yılları arasında yazarlar toplum gerçeklerini, II. Abdülhamit döneminden başlayıp, Birinci Dünya Savaşı yıllarını konu olarak işlerler.

1940'lı yıllarda romanlarda İkinci Dünya Savaşı yıllarında konularda toplumsal kaygı ağırlık kazanır, toplumsal konular çeşitlenir. Edebiyatımızda "köy edebiyatı" başlar, köy ve köylünün sorunları dile getirilir. 1950'li yıllarda İkinci Dünya Savaşı yıllarında yetişen köy çıkışlı, Köy Enstitülü yazarların köy ve kasaba romanlarını yayımlamaya başlarlar. 1960'lı yıllarda toplumcu genç yazarlar konuları çeşitlendirirler, geçirilen siyasal, toplumsal ve ekonomik değişimler, bunların sonuçlar ele alınır. 1970-1980 yılları arasında roman yazarları sayısında büyük bir artış görülüyor. Konu türlerinde artış görülür, yazarların sıkıntısını çektikleri 27 Mayıs ve 12 Mart olayları ele alınır. Belgelere dayanarak yazılan tarihsel romanlarla birlikte Almanya'ya göçün değişik bir yanıyla girdiği romanlar görülüyor. Türkiye'den Almanya'ya getirilen çocukların dil sorunları, anne babalarının iş yaşamlarında karşılaştıkları sorunları, sıla özlemi, Alman topluluğuna uyum sağlamada çekilen sıkıntılar anlatılır. 1980-90 yılları arasında aileden hareket ederek, 1900'lerden başlayan geniş bir zaman dilimi içinde, Türkiye'nin toplumsal yaşamından kesitler verilir. Özyaşam öyküsü romanı özelliği taşıyan romanlar yazılır. 12 Eylül 1980 öncesi olaylarından kesitler verilir. Yetmişli yılların gençliğini sorgulanır. İnsanların alın yazılarına egemen olmak için gösterdikleri çaba, köyden kente göç ile köylülerin kentte içine düştükleri çıkmazlar, kadın sorunları anlatılır. Roman klasik yapısından uzaklaştırılır, yeni bir kurgu kazandırılır. Yazarlar, belgelere dayanarak tarihe yönelir. Din içerikli romanların sayısındaki artma oluyor.

Günümüzde Türk romanların değişik Batı dillerine çevrilmesi Türk romanındaki gelişmenin ölçüsünü gösterir.

Değerlendirme Soruları

1. Aşağıdakilerden hangisi 1923-1940 arasındaki Türk romanının özelliğidir?
 - A. Dini konular ağırlıktadır.
 - B. Yorumlama yerine gördüklerini, gözlemlediklerini yazmışlardır.
 - C. İkinci Dünya Savaşı yıllarında çekilen sıkıntılar işlenir.
 - D. Tarihi romanlar yazılır.
 - E. Ana tema köydür.
2. Aşağıda Orhan Kemal için verilen özelliklerden hangisi **yanlıştır**?
 - A. Yaşadığı yöreyi anlatır.
 - B. Geçim sıkıntısı çeken insanları ele alır.
 - C. Toplumsal olayları
 - D. Cezaevi yaşamını romana sokar.
 - E. Siyasal eleştiri yapar.
3. Aşağıdaki konulardan hangisi ilk kez 1970'li yıllarda Türk romanına girer?
 - A. Almanya'ya göçün değişik boyutları işlenir.
 - B. Kurtuluş Savaşı'nda halkın verdiği mücadele işlenir.
 - C. Birinci Dünya Savaşı sırasında, haksız kazançla zengin olanlar işlenir.
 - D. Toplumsal gerçeklerin gözlemlerinden çıkan sorunlar yansıtılır.
 - E. Köylünün çektiği sıkıntılar konu edilir.
4. 1980 sonrası romanları için aşağıdakilerden hangisi **söylenemez**?
 - A. Roman klasik yapısından uzaklaşır.
 - B. 12 Eylül sonrası romana girer.
 - C. Din içerikli romanlarda artış görülür.
 - D. İnsanı birey olarak işler.
 - E. Köylü ve İstanbullu karşılaştırmaları yapılır.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Akyüz, Kenan. **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri I.**

Kudret, Cevdet. **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman C.1 (1859-1910) 1965 İst., C.2, (1911-1922), 1967, C.3 (1923-1959) 1990.**

Kurdakul, Şükran. **Çağdaş Türk Edebiyatı, 4 Cilt, İstanbul: 1992.**

Kutlu, Şemsettin. **Başlangıcından Günümüze Kadar Türk Romanları, İstanbul: 1976.**

Moran, Berna. **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış, C-I 1983, C.II 1990, C.III 1994.**

Necatigil, Behçet. **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü** 13. Baskı, 1989.

Necatigil, Behçet. **Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü**.

Oktaç, Ahmet. **Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı, (1923-1950)**, 1993.

Özkırımlı, Atilla. **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, 4 Cilt** 1982. 4. Baskı, 1984.

Tuncer, Hüseyin. **Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı I, II**, 1996.

Ünlü, Mahir. Ömer, Özcan. **Yirminci Yüzyıl Türk Edebiyatı I (1900-1923), 1987, II (1923-1949), III (1940-1960), 1990, IV (1940-1960), 1991.**